

2026 herfst

bladsmoes

ivn natuur
educatie
Rijk van Nijmegen

colofon

Bladsmoes herfstuitgave 2026 is het ledenblad van IVN Rijk van Nijmegen en wordt verzorgd door de werkgroep communicatie. Het blad verschijnt 4 x per jaar, bij het wisselen van de seizoenen.

Kopijsluiting:

- 15 februari
- 15 mei
- 15 augustus
- 15 november

Redactieadres

redactie@ivnnijmegen.nl of Berg en Dalseweg 112,
6522BT Nijmegen

Vormgeving

Han Thoben, hanthoben@gmail.com

Aan dit nummer werkten mee

Evelien de Bree, Oscar de Bree, Peter Engelhard, Wien Feitz, Matthijs ten Harkel, Lotte Huijning, Kelvin Klaassen, René Koene, Cyril Liebrand, Harold Melssen, Martine Melchers, Joop Speekenbrink, Pieter Thissen, Han Thoben, Mariëlle Vos, Ernest Vrins, Gabriël Zwart

Ondersteuning

Loes de Valk en Gerard Gerritse

Bestuur

Harold Melssen, voorzitter@ivnnijmegen.nl
Annette Lukien, secretaris@ivnnijmegen.nl
Ronald Wilke, penningmeester@ivnnijmegen.nl
Peter Schillemans, lid

Secretariaat secretaris@ivnnijmegen.nl

IVN Rijk van Nijmegen

Postadres: Kapershof 8, 6641JS Beuningen

T: 06 1140 5498

E: info@ivnnijmegen.nl

W: www.ivn.nl/afdeling/nijmegen/

B: NL85 INGB 0003 0075 27 t.n.v. penningmeester IVN Rijk van Nijmegen

Het lidmaatschap wordt aangegaan voor tenminste één jaar, ingaande datum aanmelding en wordt steeds stilzwijgend verlengd met een zelfde periode. De opzegtermijn is minimaal één maand. Bij tussentijdse opzegging geldt dat er geen recht is op restitutie of het niet behoeven te betalen van de resterende contributie. Leden betalen per jaar 25 euro, huisgenoten 12 euro. Wijzigingen graag melden via ledenadministratie@ivnnijmegen.nl

Werkgroepen en coördinatoren

Communicatie (redactie@ivnnijmegen.nl)

Wien Feitz 06 516 078 50

Cursussen (cursus@ivnnijmegen.nl)

Elly Gies 06 537 602 53

Excursies (excursie@ivnnijmegen.nl)

Frans van der Burgt 024 344 66 19

Foto en film (fotofilm@ivnnijmegen.nl)

Peter van de Ven

Groen en ruimte (groenenruimte@ivnnijmegen.nl)

Bea Peeters 024 344 40 35

Jeugdeducatie (jeugdeducatie@ivnnijmegen.nl)

Wilfried Schepers 06 5358 5152

Praktisch natuurbeheer (pn@ivnnijmegen.nl)

Kees-Willem van Gorkum 06 520 086 85

Contactpersonen ongewenst gedrag

Jana van Voorden-Kaplanova 024 350 60 04

Nico van der Poel 024 378 50 48 / 06 197 956 44 (npoel@fo.nl)

inhoud

- 2 colofon / om in te lijsten
- 3 redactioneel
- 4 verbeter de wereld
- 5 IVN zichtbaar op social media
- 6 een wonder bij de vijver
- 7 giftige planten
- 8 DIJK en BOS
- 10 groene bedrijventerreinen (2)
- 12 Urban Rewilding NYMA
- 14 wat is de Klimaatvrijplaats?
- 15 het rapunzeldijke in Dukenburg is reuzenberenklauw vrij!
- 16 wat is de mol?

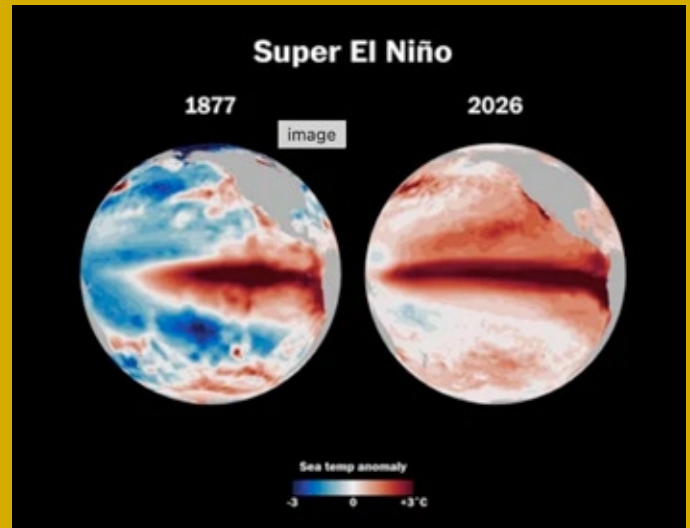
om in te lijsten: vingerhoedskruid (Digitalis)

Een prachtige tweejarige plant. Zoals gewoonlijk het eerste jaar een wortelrozet, het tweede jaar uitbundige bloemen die graag door hommels bezocht worden...

Ik heb nog wel eens een probleem om in een periode van het jaar de plant te vinden die ik in het juiste jaargetijde voor de Bladsmoes op de korrel heb. In juli bloeide het vingerhoedskruid maar zelden. Mijn bijdrage, een stukje voor de herfsteditie van de Bladsmoes, moest ik eind augustus inleveren als het nog lang geen herfst is. Wat dat betreft zou je met het vingerhoedskruid haast niet stuk kunnen gaan. Volgens plantenboekjes van "mei tot oktober". Da's best een aardige marge, en dan ook nog een algemeen voorkomen in Zuidoost-Nederland moet het gemakkelijk maken.

Ben Noll: “Meanwhile, cool water pooling in the West Pacific is an early hint of a possible La Niña later in 2027”

kurkdroog maar, waarom?

De afgelopen juni- en julimaand samen waren in West-Europa de heetste ooit gemeten en er stroomde nog nooit zo weinig water door een aantal rivieren. Gelukkig is de temperatuur nu wat lager, en miezert het af en toe weer een beetje. Is het de Super El Niño?

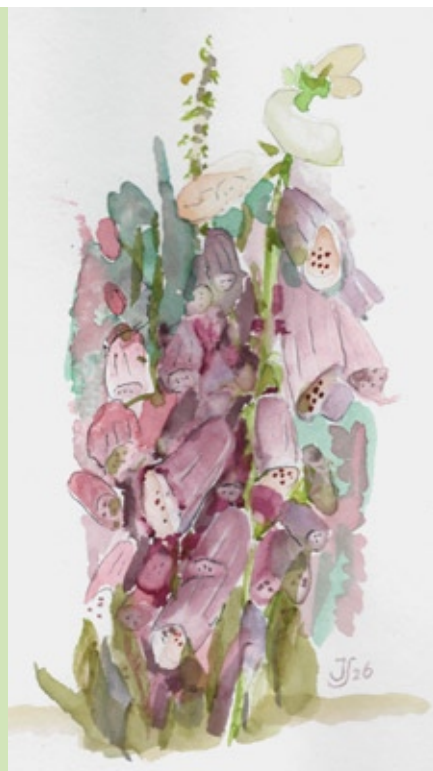
De geschiedenis waarschuwt ons voor wat er op het spel staat. In 1877 veroorzaakte een vergelijkbare Super El Niño wereldwijd verwoestende hongersnoden waarbij 3 tot 4 procent van de wereldbevolking omkwam. Het wordt nog steeds beschreven als ‘de ergste natuurramp voor de mensheid ooit’. Op het plaatje van Ben Noll zie je dat deze El Niño heftiger is.

De Super El Niño van dit jaar valt op door de aanhoudende hoge temperaturen en de sterke interactie tussen oceaan en atmosfeer. Het aanhouden van warm water in de Stille Oceaan heeft het evenement versterkt. Ook de interactie met andere wereldwijde klimaatsystemen hielp mee. Zo was er boven én onder de evenaar een tornado die de windrichting versterkt aanslingerde. Naarmate de wereldwijde temperaturen blijven stijgen, kunnen gebeurtenissen zoals deze intenser en heftiger worden, waardoor de frequentie van extreem weer wereldwijd toeneemt.

Wien Feitz

Tóch had ik er dit keer meer moeite mee. Langs het Hollands-Duitse spoorlijntje zag ik er minder dan in andere jaren. Het is maar goed dat ik deze prachtige plant niet als geneesmiddel nodig heb. Het insmeren van wonden aan je benen schijnt een goed effect te hebben, maar vooral als een sterk middel bij hartkloppingen zou het uitermate goed kunnen werken. Beter is het om maar niet te gaan experimenteren, want de plant staat in al mijn plantenboekjes te boek als zeer gevaarlijk giftig.

Joop Speekenbrink

verbeter de wereld en begin bij je eigen (leefomgeving)

Veel natuurschoon

Het Rijk van Nijmegen is gezegend met heel veel natuurschoon. Niet alleen de omliggende bossen, de heide, de uiterwaarden en de Ooijpolder maar ook in de stad zelf is veel te vinden. We kennen natuurlijk de parken, zoals het Kronenburgerpark dat een mooi relict is uit de stadsuitleg en dateert uit 1880. Het Valkhofpark een van de oudste landschapsparken van Nederland en aangelegd in het begin van de 19^e eeuw na de sloop van de burcht. Het Hunnerpark, aangelegd tussen 1876 en 1884, is ook een relict van de afbraak van de aldaar gelegen schans. De Gofert, een mooi overblijfsel van de werkverschaffing in de dertiger jaren met een unieke verscheidenheid aan boomsoorten. En wat te denken van park Brakkenstein met de bijzondere Hortus. Daarnaast zijn we gezegend met nog tal van andere kleinere parken en stukken natuur, ook in de nieuwe stadsdelen zoals Veur Lent. Een voormalig stuk agrarische grond wat getransformeerd is tot een drukbezochte groene enclave, waarvan de brug de Lentloper de grootste Nederlandse populatie aan huiszwaluwen bevat, ruim driehonderd nesten!

Groene ambities van Nijmegen

De gemeente Nijmegen zelf heeft de ambitie om de stad de groene, biodiverse en klimaatbestendige stad van de toekomst te laten worden. Een groene leefomgeving is tenslotte een gezonde leefomgeving. Een groene leefomgeving is ook klimaatbestendiger en beter in staat om overvloedige regen op te vangen en de omgeving verkoeling te bieden tijdens warme dagen. Biodivers wil zeggen dat de basiskwaliteit van de natuur in de wijken op orde is. Wat wordt bedoeld met de Basiskwaliteit natuur oftewel de BKN?

Basiskwaliteit natuur wil zeggen dat de soorten die je zou mogen verwachten om aanwezig te zijn er kunnen leven en ook voorkomen. Denk daarbij aan de huismus, merel, egel, gewone pad etc. Dit vraagt dus om een leefomgeving waarin soorten zich kunnen verschuilen voor predatoren, voedsel kunnen vin-

den en zich succesvol kunnen voortplanten. Dit betekent ook dat ze gevrijwaard zijn van bestrijdingsmiddelen tegen 'ongedierte' en 'onkruid'. Wij als IVN'ers kennen natuurlijk geen onkruiden en ongedierte maar zien alleen flora en fauna, maar dit terzijde. Last but not least, leefgebieden, ook in de stad, moeten met elkaar verbonden zijn om degeneratie van soorten te voorkomen. De afgelopen jaren had de gemeente Nijmegen de ambitie om jaarlijks 1000 bomen erbij te planten. Deze ambitie is ook waargemaakt. Inmiddels is dit aantal losgelaten maar nog steeds wordt bij iedere vorm van stadsontwikkeling nadrukkelijk gekeken hoe de omgeving mee "vergroend" kan worden. Daarnaast wordt in samenwerking met de DAR het beheer van het openbare groen steeds ecologisch vormgegeven.

Groene bewonersinitiatieven

Dit alles dekt maar een gedeelte van de totale openbare ruimte. Een zeer hoopgevende ontwikkeling is dan ook dat bewoners meer en meer zelf stukken openbaar groen adopteren. Dit varieert van hele stukken wijk, zoals door Lindenholt Groen, tot het aanleggen van boomspiegels, het beheren van plassen en poelen of het beplanten van stukken talud en andere snippers openbare ruimte. Mooi om te zien dat bij dergelijke vergroenings-initiatieven vaak IVN'ers betrokken zijn. Onze IVN sub-werkgroep Gids (Groen in de stad) heeft de ambitie om bewoners te helpen hun straat en hun tuinen te vergroenen. Inmiddels zijn de pijlen gericht op enkele straten in Nijmegen-West waar nog een hoop groen te winnen valt. Mocht je zelf denken, "mijn straat kan wel een groene make-over gebruiken" of "ik zie ook wel een kansrijke openbare snipper", schroom dan vooral niet om in actie te komen. Mocht je wel willen maar niet weten hoe, meld je dan vooral. Wij denken graag met je mee!

Harold Melssen

voorzitter IVN Rijk van Nijmegen

IVN zichtbaar op social media

Als IVN Natuureducatie Rijk van Nijmegen willen we zoveel mogelijk mensen inspireren om de natuur dichtbij te ontdekken, beleven en beschermen. Social media is daarbij een belangrijk middel. Via Instagram en Facebook kunnen we laten zien wat er binnen IVN Nijmegen gebeurt, mensen enthousiast maken over de natuur én nieuwe deelnemers en vrijwilligers bereiken.

Onze vereniging heeft ontzettend veel te bieden: van excursies en lezingen tot cursussen, wandelingen en activiteiten voor jong en oud. Social media helpt ons om dit aanbod onder de aandacht te brengen bij mensen die IVN misschien nog niet kennen. Een mooie foto, een interessant natuurweetje of een uitnodiging voor een activiteit kan zomaar iemand nieuwsgierig maken en de eerste stap zijn naar deelname aan een excursie of het lidmaatschap van IVN.

Updates

Sinds kort hebben we vanuit de werkgroep Communicatie een nieuwe Instagram- en Facebookpagina opgericht. Daar delen we regelmatig nieuws, activiteiten, mooie beelden uit het Rijk van Nijmegen en natuurlijk interessante weetjes over de natuur. Zo willen we niet alleen zichtbaar zijn, maar ook laten zien hoeveel kennis, enthousiasme en betrokkenheid er binnen onze vereniging aanwezig is.

Inputs

Daar kunnen we jullie hulp goed bij gebruiken! Er is nog een oud Instagram actief, dat voor verwarring kan zorgen, dat is Nijmegen.ivn, die kun je het beste niet meer volgen. Scan de QR codes hieronder voor de juiste kanalen en volg onze pagina's, like en deel berichten, tag ons en stuur ons vooral foto's of leuke verhalen van activiteiten. Dit kun je doen op het e-mailadres: socialmedia@ivnnijmegen.nl

Hoe meer onze berichten worden gezien en gedeeld, hoe groter ons bereik. Samen zorgen we ervoor dat IVN Rijk van Nijmegen zichtbaar is én blijft groeien.

Scan en volg ons dus op Instagram en Facebook en help mee om de natuur dichterbij nog meer mensen te brengen!

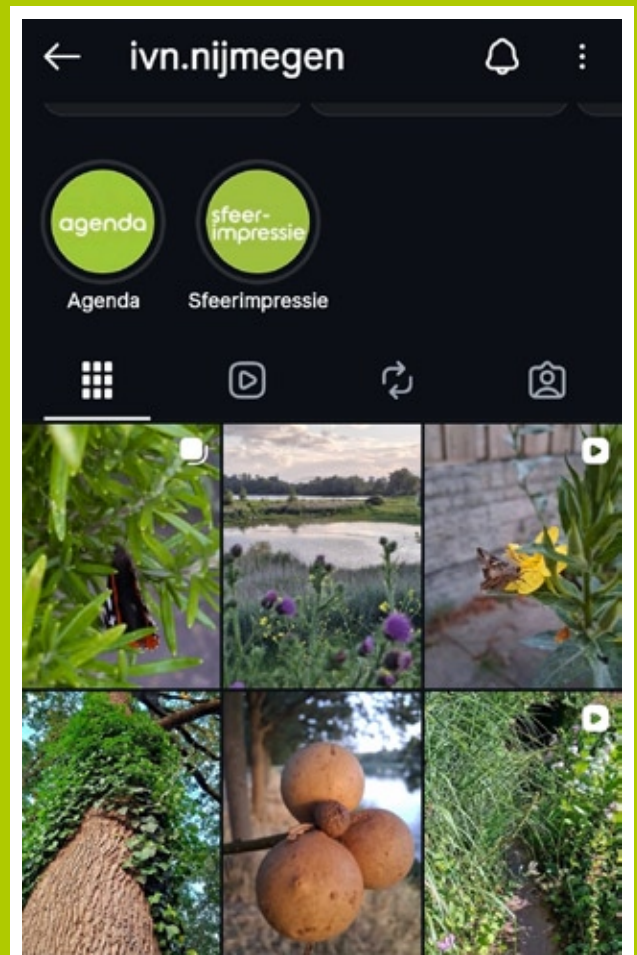
Mariëlle Vos en Martine Melchers

Instagram

Facebook

een wonder bij de vijver

Larven van libellen leven lange tijd onder water. Voor de blauwe glazenmaker op de foto's duurt dat onderwaterleven ongeveer een jaar. Het zijn dan bruine larven; en zowel prooi (voor vis bijvoorbeeld) als een geduchte rover voor kleinere dieren. Met een venijnige uitschuifbare onderkaak grijpen ze menig onderwerdier. Maar dan is het juli of augustus en zegt iets in de larve dat hij of zij het water moet verlaten. De larve kruipt vervolgens langs een plantenstengel omhoog het water uit. Hij houdt stil ergens halverwege de stengel en dan breekt het uur U aan. Het uur van het Uitsluipen. De huid breekt open in de rug en de volwassen libel (imago) wringt zich naar buiten. Kop eerst. Na een paar uur, waarin het dier enorm kwetsbaar is, zijn het lijf en de vleugels voldoende opgepompt en opgedroogd om te kunnen vliegen. Voor een maand of drie, hooguit, mag hij dan *shinen*, nog meer prooien vangen (nu in de lucht), en zich voortplanten.

Gabriël Zwart

Voor de foto's dank aan Matthijs ten Harkel die het geduld had om, op zijn knietjes bij de tuinvijver, dit wonder vast te leggen.

giftige planten

Oleander, vingerhoedskruid, taxus, en nog een stuk of duizend, nou ja, natuurlijk ook paddenstoelen, reptielen, amfibieën, vissen, de hele insecten- en de onderwaterwereld? Ja, de hele beesten- en plantenboel is levensgevaarlijk. Allemaal giftig. En wat wil dat nou zeggen. Giftig als je hem aanraakt, er aan likt, ze op eet? Ja, en hoeveel is dan dat gif. Al zoekend en lezend kwam ik heel wat tegen. De ergste gifdragers veroorzaken minstens geïrriteerde darmen, maar het kan allemaal veel erger. Je maag, je darmen, je hart en je lever. Nee, het is geen flauwekulletje! Van een flink aantal organismen ga je gewoon dood, daar kan filosoof Socrates uit ervaring spreken. Vergiftigd, met een prutje gevlekte scheerling. Een schermbloemfamilie die nogal wat narigheid herbergt. Ga nou maar niet onderhandelen met je huisarts als het zo ver is. Het zal best goedkoper zijn, maar ook behoorlijk ellendig. Niet doen dus!

Wat zijn de tien giftigste planten in Nederland?

Enkele van de meest giftige planten ter wereld en in de natuur zijn: het Lelietje-van-dalen, de Blauwe monnikskap, de Gevlekte scheerling, de Wolfskers, het Paternosterboontje en de Wonderboom. Deze planten bevatten krachtige natuurlijke stoffen die bij aanraking of inname ernstige schade aan het menselijk lichaam kunnen toebrengen.

Veel voorkomende giftige tuinplanten

- Monnikskap (**Aconitum**): Herkenbaar aan de blauwe bloemen. Deze plant is zeer toxisch; aanraking met het sap moet worden vermeden omdat dit irritatie en ernstige verschijnselen kan veroorzaken.
- Taxus (**Taxus baccata**): Veelgebruikt als groene haag. Vrijwel alle delen van deze plant zijn giftig bij inname.
- Vingerhoedskruid (**Digitalis**): Bekend om de paarse of witte klokvormige bloemen. Inname van de bladeren kan leiden tot ernstige medische complicaties.
- Oleander (**Nerium oleander**): Een sierstruik met roze of witte bloemen. Deze plant bevat stoffen die bij inname een groot risico vormen voor de gezondheid.

Giftige kamerplanten

- Dieffenbachia: Heeft grote bladeren met witte vlekken. Het sap is sterk irriterend en veroorzaakt pijn en zwelling in de mond en keel bij contact.

Monnikskap (*Aconitum napellus*)

Oleander (*Nerium oleander*)

- Kerstster (**Euphorbia pulcherrima**): Populair in december. Het melksap kan huidirritatie en blaren veroorzaken.
 - De opsomming van de namen van giftige stoffen kun je vast zelf op internet vinden.
 - Verrassend vond ik dat **Botox**, ja inderdaad, die plooivuller, het gevaarlijkste giftigste vergif is op aarde, maar onderhuids valt het dus nog mee.
- Nou zeg, helemaal niet, ik moet er van k.... Gelukkig heb ik nog nooit meegemaakt dat een plant begon. Vrede dus!

Joop Speekenbrink

Bronvermelding

https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_giftige_planten_in_Nederland

<https://wibnet.nl/geneeskunde/de-vijf-gevaarlijkste-stoffen#batrachotoxine>

https://www.google.com/search?q=wat+zijn+de+ergste+vergiften&rlz=1C1SQJL_nIN

Karine Kirkebæk, Charlotte Kjær

<https://www.gardenersworldmagazine.nl/inspiratie/extreem-giftige-planten/>

Wonderboom (*Ricinus communis*)

Wat te doen bij vergiftiging?

Bel direct een arts of de huisartsenpost bij het vermoeden van inname.

DIJK en BOS

Cyrl Liebrand over floraverrijking en biodiversiteit

In de werkgroep Groen en Ruimte van IVN Nijmegen komen deze onderwerpen geregeld op tafel. We hebben Cyrl gevraagd om het thema floraverrijking eens in breder verband te zetten.

Wie is Cyrl

Cyrl is lid van de IVN-werkgroep Groen en Ruimte met aandachtsveld het beheer van openbaar groen in Nijmegen. Daarnaast is hij actief bij Praktisch Natuurbeheer, waar hij zijn kennis en kunde kan omzetten naar het beheer-handwerk. Hij is daar contactpersoon voor Bloemendal en Heselenberg. Cyrl is initiatiefnemer van de werkgroep foto en film. En dat is niet zo verwonderlijk want fotograferen is zijn grote hobby. Hij beheert duizenden foto's van vooral natuuronderwerpen, geordend in 70 websites.

Als bioloog houdt Cyrl zich al bijna veertig jaar bezig met vegetatie en biodiversiteit. Hoewel hij inmiddels pensioengerechtigd is, blijft hij actief als adviseur. Zijn werk strekt zich uit van bloemrijke en droogtebestendige dijken tot ecologisch bermbeheer, natuurherstel en de ontwikkeling van natuurlijker bos. De rode draad in zijn werk is steeds dezelfde: eerst goed kijken naar wat van nature bij een gebied hoort en vervolgens het beheer daarop afstemmen.

Loopbaan

Cyrl studeerde vegetatiekunde aan de Radboud Universiteit en natuurbeheer aan Wageningen University & Research. Vanaf 1985 werkte hij als onderzoeker in Wageningen. Een belangrijk deel van zijn onderzoek richtte zich op dijken. Hij ontdekte dat dijken niet per se uit strak gemaaid gras hoeven te bestaan. Een soortenrijke vegetatie met wilde grassen en bloeiende kruiden kan bijdragen aan de stevigheid en erosiebestendigheid van een dijk. Verschillende plantensoorten hebben verschillende wortelstelsels en kunnen daardoor ook onder droge omstandigheden blijven functioneren.

In 1996 begon hij zijn eigen adviesbureau Eureco. Om de ontwikkeling van dijkvegetaties langdurig te kunnen volgen, legde hij verspreid over Nederland bijna 3.500 permanente proefvakken aan. "Dat zijn permanente proefvakken van vijf bij vijf meter. Ze zijn met gps ingemeten, zodat je precies weet waar ze liggen." Door steeds dezelfde proefvlakken opnieuw te onderzoeken, kan worden vastgesteld hoe de vegetatie ervoor staat. "Dan kun je zien of het achteruit is gegaan, gelijk is gebleven of vooruit is gegaan. En als het achteruit is gegaan, is de vraag: wat moeten we doen om het weer vooruit te laten gaan?"

Sterke én bloemrijke dijken

Zijn passie voor dijken is dan ook diepgeworteld. “We streven naar sterke en stevige dijken, maar vooral ook naar het stimuleren van de biodiversiteit op dijken.” Na de hoge waterstanden van 1993 en 1995 kwam de aandacht vooral op waterveiligheid te liggen. In 2017 pakte Cyril het onderzoek opnieuw op samen met ecooloog Hans de Kroon. Zij startten het onderzoeksproject Future Dikes.

In de eerste fase onderzochten zij of soortenrijke, bloemrijke dijken even sterk kunnen zijn als dijken die vooral uit grassen bestaan. Dat bleek inderdaad zo te zijn. Daarmee werd aangetoond dat waterveiligheid en biodiversiteit goed samen kunnen gaan.

Vervolgens verschoof de aandacht naar klimaatverandering. De vraag werd hoe dijken niet alleen bloemrijk en soortenrijk, maar ook bestand tegen langere periodes van hitte en droogte kunnen worden. Op dijken langs de Maas, Waal en Vecht zijn daarom droogteproeven uitgevoerd. Door gedurende tien tot twaalf weken regen tegen te houden, konden onderzoekers vaststellen welke planten de droogte overleefden. “Dat zijn de soorten voor de toekomst. Die kunnen tegen droogte.” Deze soorten kunnen mogelijk worden gebruikt voor nieuwe zaadmengsels voor toekomstige dijkversterkingen.

De juiste plant op de juiste plek

Volgens Cyril moet bij natuurherstel altijd rekening worden gehouden met de plaatselijke omstandigheden. Nederland kent verschillende bodemtypen, zoals zand, klei, veen, leem en zavel. Ieder bodemtype heeft zijn eigen plantensoorten en plantengemeenschappen. “Daar moet je zoveel mogelijk bij aansluiten.”

Ook het beheer moet daarop worden afgestemd. Ecologisch maaibeheer betekent volgens hem niet automatisch minder maaien. Op voedselarme zandgrond kan één maaibeurt voldoende zijn, terwijl op voedselrijke grond vaker maaien nodig kan zijn. “Ecologisch beheer betekent dus niet simpelweg: minder maaien. Je moet kijken naar de vegetatie en naar de omstandigheden ter plaatse.”

Niet zomaar een zak zaden

Wanneer gewenste plantensoorten niet vanzelf terugkeren, kunnen ze worden ingebracht. Samen met Cruydt-Hoeck ontwikkelde hij de mengsels Dijken Basis Grassen en Dijken Basis Kruiden. Daarbij koos hij vooral voor algemene soorten die zich goed kunnen vestigen. Het doel is niet om zoveel mogelijk zeldzame planten toe te voegen. Bij goed beheer kunnen zeldzame soorten zich vervolgens mogelijk vanzelf vestigen.

Een andere methode zijn zogenaemde hotspots: kleine oppervlakken die dicht worden ingezaaid met gewenste soorten. Deze planten kunnen bloeien en zaad produceren, waarna het zaad zich over de omgeving verspreidt. De hotspots kunnen tijdens het maaien tijdelijk worden ontzien. Ook hier vormen algemene soorten, zoals knooppkruid, boterbloemen en margriet, de basis.

Van inheems naar autochtoon

Bij biodiversiteitsherstel kijkt Cyril niet alleen naar het aantal plantensoorten. Planten maken deel uit van voedselwebben en hebben relaties met insecten en bodemorganismen. Sommige insecten zijn zelfs afhankelijk van specifieke plantensoorten. Daarom zijn inheemse planten belangrijk.

En hij gaat bij voorkeur nog een stap verder. “Als je het echt goed wilt doen, gebruik je autochtone zaden.” Daarmee bedoelt

hij zaden die uit Nederland afkomstig zijn en liefst uit dezelfde regio komen als de plek waar ze opnieuw worden gebruikt. Zo sluit ook de genetische herkomst beter aan bij de lokale omstandigheden.

Van campus tot bos

Ook buiten zijn professionele onderzoek zet Cyril zich in voor biodiversiteit. Op de campus van de Radboud Universiteit en het Radboudumc is hij betrokken bij de klankbordgroep biodiversiteit. Een voorbeeld is een soortenrijke wadi waarvan een deel moest wijken voor een parkeerfunctie. De waardevolle vegetatie werd vooraf als zoden uitgestoken en naar een andere locatie verplaatst. Daar wordt de vegetatie sindsdien zorgvuldig beheerd.

Daarnaast is hij betrokken bij Bosrijk, een project in de bossen van Mook. De werkgroep Bosrijk ontstond in 2012 en kreeg in 2016 zeven bospercelen van Natuurmonumenten in gebruik. Het doel is om het bos natuurlijker te maken. .

Een andere methode zijn zogenaemde hotspots: kleine oppervlakken die dicht worden ingezaaid met gewenste soorten.

Kennis voor de toekomst

Sinds zijn pensionering doet Cyril geen grootschalige onderzoeken meer, maar hij blijft adviseren. Ook vindt hij het belangrijk dat zijn kennis wordt doorgegeven. Rense Havenman en Iris de Ronde hebben zijn onderzoeksmethoden geleerd en voeren inmiddels zelfstandig vegetatieonderzoek uit. “Dat is belangrijk, zeker omdat de behoefte aan monitoring de komende jaren groter wordt. Ook Europese natuurherstelregels vragen om monitoring van natuurkwaliteit.”

Hij pleit daarom voor meer aandacht voor vegetatiekunde en plantenecologie. “Het is belangrijk dat er in Nederland weer een gedegen opleiding vegetatiekunde en plantenecologie komt voor de vegetatiekundigen van de toekomst.”

Zijn loopbaan loopt van dijk tot bos, maar de kern blijft gelijk: begrijpen wat ergens groeit, waarom het daar groeit en wat nodig is om biodiversiteit te behouden of te herstellen. Soms betekent dat niets doen, soms zorgvuldig maaien en soms het actief terugbrengen van planten. Biodiversiteit draait volgens Cyril niet om simpelweg zoveel mogelijk soorten toevoegen. Het begint met kijken naar *bodem, planten, beheer en geschiedenis* en vervolgens bepalen welke soorten daar thuishoren en welke omstandigheden nodig zijn om ze een toekomst te geven.

We zijn blij dat Cyril zijn brede ervaring ook voor IVN Rijk van Nijmegen blijft inzetten.

Interview: Peter Engelhard

Tekst: Mariëlle Vos

groene bedrijventerreinen (2)

In de Bladsmoes van winter 2022 werd de start beschreven van een project van IVN Natuureducatie en partners om de vergroening van de werkomgeving te stimuleren, getiteld: Werklandschappen van de Toekomst. Het project zou negen jaar duren. Nu het bijna halverwege is, is het goed eens te bekijken wat de stand van zaken is. En dan zijn we natuurlijk vooral benieuwd naar Nijmeegse bedrijven.

Werklandschappen van de Toekomst

Toen er in de corona-tijd veel thuisgewerkt werd, bleek voor veel mensen de natuur ontspanning te bieden. Waarom zou dat ook niet gelden, als men op een bedrijventerrein werkt? Op zo'n terrein zijn er altijd wel verloren hoekjes, die groen aangekleed kunnen worden. En dat geldt ook voor het parkeerterrein. Daken kunnen voorzien worden van een dakterras en muren kunnen begroeid worden met gevelbeplanting. Het zorgt niet alleen voor een aantrekkelijk leefklimaat, maar het bereidt het bedrijf ook beter voor op klimaatverandering. Denk aan hittestress.

70% van de Nederlandse bedrijventerreinen is slecht voorbereid op wateroverlast door klimaatverandering. Gemiddeld bestaat bijna de helft (48%) van een bedrijventerrein uit verhard oppervlak zoals tegels of asfalt, wat zowel wateroverlast als hittestressproblemen versterkt. Vergroening – zoals bomen, struiken en waterdoorlatende materialen – kan deze risico's beperken en zorgt voor meer verkoeling en betere wateropvang.

Gemiddeld bestaat 4% van een bedrijventerrein uit struiken en heggen. Het streven is dit te verhogen naar 15%. Voor een gezonde omgeving en voldoende verkoeling zou 30% van het bedrijventerrein bedekt moeten zijn met boomkronen. Dit is maar op 1 van de 6 terreinen het geval.

Noviotech Campus

Voor het project Werklandschappen van de Toekomst is een aantal bedrijventerreinen geselecteerd, die als voorbeeld dienen en andere bedrijven zullen inspireren om hetzelfde te doen, de zogenaamde ambassadeurs. Provincie Gelderland heeft drie ambassadeurs. Een daarvan is Noviotech Campus in Nijmegen. Noviotech Campus herbergt zo'n 85 bedrijven met in totaal 4500 werknemers, die bezig zijn met innovaties op het gebied van

hoogwaardige technologie en gezondheid, en groeit nog steeds. De Campus stimuleert een werkklimaat met onderlinge samenwerking in een groene, levendige, gezonde en veilige omgeving. Als ambassadeur worden momenteel plannen uitgewerkt voor de groene aankleding. De financiering komt voor 50 % van het Nationaal Groeifonds voor structurele en duurzame economische groei van het ministerie van Economische zaken en Klimaat. De Campus draagt 25 % bij, provincie Gelderland 12,5 % en gemeente Nijmegen 12,5 %. De huidige voorzieningen zullen in de plannen opgenomen worden.

Stadsboom

Ook buiten Werklandschappen van de Toekomst vinden er in Nijmegen initiatieven plaats wat betreft vergroening van bedrijven. Een mooi voorbeeld is Stadsboom. In de Bladsmoes van zomer 2025 is al eens aandacht besteed aan Stadsboom. Stadsboom is een ambachtelijk timmer- en meubelbedrijf, dat leerwerktrajecten aanbiedt voor jonge mensen die vaak een achtergrond hebben in de psychiatrie. Stadsboom ademt duurzaamheid. Hout uit de nabije omgeving wordt tot de laatste snipper verwerkt tot bruikbare producten van planken en tafelbladen tot briketten voor de verwarming en bodemverbeteraar. De inrichting van het bedrijfsterrein toont de aandacht voor biodiversiteit en klimaatadaptatie,

Gemeente Nijmegen maakte een filmpje van het dakterras van Stadsboom om ook andere bedrijven te inspireren aandacht te besteden aan de vergroening van hun terrein. Het filmpje is te zien door de QR-code te scannen. Eerst word je gevraagd om een account aan te maken bij LinkedIn. Als je dit wegklikt, zie je het filmpje alsnog.

Scan mij!

Naast het pand is een moestuin aangelegd, waar leerlingen hun gang kunnen gaan. Nu is over het algemeen de grond op een bedrijventerrein geen tuingrond. De ondergrond is vaak vervuild, weliswaar afgedekt met een toplaag schone grond. Hier is toch gekozen om de grond af te graven en te vervangen door tuingrond.

Gemeente Nijmegen

De gemeente Nijmegen is in dit artikel al een paar keer genoemd. Als partner van Werklandschappen van de Toekomst, als medefinancier van de vergroening van Novitech Campus, als producent van het promotiefilmpje van het dakterras van Stadsboom. Op diverse manieren is de gemeente betrokken bij het vergroenen van bedrijventerreinen, afhankelijk van de behoefte van de bedrijven. In de economische visie 2025-2030 van de gemeente worden expliciet het vergroenen van bedrijventerreinen en het voorbereiden op extreem weer genoemd. Zo is er een 'Green Deal' gesloten met TPN (Trade Port Nijmegen)-West, een van de grootste aaneengesloten industrieterreinen van Nederland langs het Maas-Waalkanaal. Ze hebben gezamenlijk 'Menukaarten Klimaatadaptatie & Biodiversiteit' ontwikkeld. Deze menukaarten ondersteunen bedrijven bij het vergroenen en klimaatbestendig maken van hun bedrijventerreinen. Ze bieden een overzicht van mogelijke maatregelen en strategieën om de effecten van klimaatverandering op te vangen. Verder treft de gemeente gericht groenmaatregelen in de openbare ruimte van het bedrijventerrein.

Wandelpaden

Door TPN-west en BNZ (Bedrijfsvereniging Nijmegen-Zuid) wordt gewerkt aan de aanleg van wandelpaden. Deze gaan deels door bestaande groene zones, deels over de eigen perce-

len van bedrijven en sluiten aan op het Wandelnetwerk Arnhem-Nijmegen. Het is onderdeel van het vergroenen van de bedrijventerreinen. Het biedt werknemers de mogelijkheid tijdens de pauzes te wandelen en te bewegen. De omwonenden krijgen de kans hun omgeving beter te leren kennen en de diversiteit aan bedrijven te ontdekken. Dit vergroot de biodiversiteit en leefbaarheid van de stad.

Ernest Vrans

Voorstel wandelpaden van CCE Co-creatie
in opdracht van TPN-west en BNZ

Urban Rewilding NYMA

De Verwilde verhalen van Oscar

Op stap met Oscar, een jongeman van 10 jaar en Kelvin, toegepast ecooloog en filosoof. Ze wandelen en praten over de natuur op het Rewilding-terrein van de NYMA bij Nijmegen. Oscar stelt de vragen!

Rara wat zie ik?

Het is zwart met gele strepen. Een wesp? Nee een wespspin.

Wauw wat een grote, mooie spin!

Ik heb wel een hekel aan wespen, zegt Oscar.

En de graafwesp? Dat is een hele andere wesp, geeft Kelvin aan. Kom ik laat het je zien.

Waar gaat het over bij Rewilding?

Wat als we de stad zien als een natuurgebied waar mensen werken en wonen? Waar natuur en mens niet tegenover elkaar komen te staan, maar samen een nieuw ecosysteem vormen met ruimte voor natuurlijke processen én voor menselijke bedrijvigheid en creativiteit. Hoe zou dat eruitzien? Om deze vraag gaat het bij Urban Rewilding NYMA. Urban Rewilding NYMA is een project in samenwerking met de gemeente Nijmegen, met als doel het verwilderen en bevorderen van ecosystemen in de stad. Het project laat het proces zien van de natuurontwikkeling in een gebied waar mens, dier en plant samen onderdeel zijn.

Wat gebeurt er na een aantal jaar?

Als je alles met rust laat en laat groeien, dus als niemand maait en er geen dieren zijn die planten opeten of wat dan ook, ontstaat er eigenlijk binnen 10-15 jaar een bosje. Successie heet dat, met een moeilijk woord. Het begint met kruiden met mooie bloemen. Na een paar jaar komen er misschien wat struiken en de eerste boompjes. En omdat bomen veel zonlicht tegenhouden, groeit er minder onder ze, en dan krijg je dus meer bomen en minder bloemen. Bomen zijn natuurlijk heel goed voor de biodiversiteit, maar als je overal een bosje krijgt, dan verdwijnen alle kruiden met bloemen, die weer heel belangrijk zijn voor de insecten. Dus op de NYMA zijn er een paar plekken aangewezen waar geen bomen mogen groeien, zoals de dijk. Die wordt één keer per jaar gemaaid, en dan krijg je heel veel mooie bloeiende planten en veel blij insecten.

Wat is Urban Rewilding NYMA?

Wie over het NYMA-terrein loopt, zal al snel zien dat hier iets bijzonders gebeurt. Geen strak aangeharkte berm, geen gemillimeterde gazonnetjes, of een net verzorgd plantsoen. Op het NYMA-terrein krijgen planten en dieren meer ruimte om te leven en groeien dan we misschien gewend zijn in de stad. Urban rewilding heet dat. Maar wat betekent dat precies? Helaas (of gelukkig?) is er niet één duidelijk antwoord op die vraag. Urban rewilding is een vrij nieuw concept, waar heel veel ideeën en meningen over bestaan.

De term is ontstaan uit het bredere gedachtegoed van rewilding. Heel kort is rewilding een stroming in natuurbeheer waar de regie zoveel mogelijk wordt teruggegeven aan de natuur. De natuur weet zelf het best hoe ze moet groeien en kansen kan benutten. Het uitgangspunt van rewilding is dan ook om natuur de tijd en ruimte te geven om dit te doen, met meer ruimte voor natuurlijke processen. Vaak moeten dan aan het begin wel dingen gebeuren, zoals water terugbrengen, hekken weghalen, of grote grazers introduceren. Al die dingen kun je zien op veel plekken langs de Waal bij Nijmegen.

Toch kun je in de stad niet zomaar een kudde paarden loslaten op een plek waar mensen dagelijks hun ding doen, en je wilt ook niet dat je werkplek of atelier overstroomt omdat er meer ruimte moet zijn voor water. Waar natuur en mens samenkomen wordt het verhaal net iets ingewikkelder. Maar ook heel interessant!

Tekst: www.nymanijmegen.nl/urbanrewilding

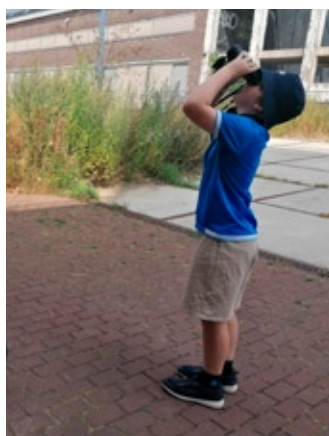

Oscar en Kelvin kijken met een loepje even naar korstmoss, de symbiose tussen algen en schimmels (en soms met een bacterie in plaats van algen of zelfs met allebei, vertelt Kelvin enthousiast). Het lijkt op koraal, zegt Oscar. Ja dat klopt, ook koraal is een symbiose van kleine diertjes en algen, maar dan onder water. Oscar krijgt een verrekijker die even groot is als zijn hoofd, het lukt om scherp te stellen met wat tips van Kelvin. Ze kijken naar een vogel op het gebouw, het is de zwarte roodstaart weet Kelvin de vogelaar.

Mooi voorbeeld van een vogel die de stad als tweede natuur heeft. De stad biedt dezelfde gunstige omstandigheden die de zwarte roodstaart normaal vanaf 2000 meter hoogte vindt (de zwarte roodstaart komt oorspronkelijk als broedvogel voor in middel- en hooggebergtes). Sommige diersoorten kunnen zich goed aanpassen aan een stedelijke omgeving, dat is zo mooi om te zien.

Zijn hier diersporen gevonden bijvoorbeeld van de wolf?

Nee, er zijn wel vossen, marterachtigen, knaagdieren, en wie weet over een tijdje de goudjakhals. Deze is al gezien in de Ooijpolder dus in de buurt. Oscar zegt dat er ook flink verwilderd wordt door de festivalgangers, er liggen namelijk wat bekers en papieren bakjes. Zelfs daarin kan Kelvin een positieve kant belichten, het zou als verblijf voor insecten kunnen dienen. Er zijn verschillende inheemse wilde plantjes, zoals boerenwormkruid en distels. We lopen gewoon dwars door het gebied, zo maken we onderdeel uit van het proces. Met onze voetstappen vertrappen we, verspreiden we zaden en zorgen we voor vernieuwing. Kortom mens, plant en dier hebben een natuurlijke wisselwerking met elkaar.

Oscar krijgt een blaadje van Kelvin, dat kun je eten. RUCOLA! Jazeker, wilde rucola. Nou, da's toevallig mijn lievelings-sla. Mama en ik eten zo samen een zak rucola-sla leeg. Mooi dan kunnen we dat ook buiten gaan snacken. Terwijl Oscar door zijn verrekijker naar een vogel kijkt, ligt Kelvin met een loepje horizontaal op de grond. Het ziet er natuurlijk uit, dit heeft hij vaker gedaan.

Mijn laatste vraag: Wat is het meest bijzondere dier dat je in je leven hebt gezien?

De lammergier, maar die gaan we hier niet tegenkomen. Het is een gigantische vogel, bijna 3 meter van vleugelpunt tot vleugelpunt, maar wel supermooi zwart met roest-oranje. Die oranje kleur krijgen ze doordat ze zichzelf insmeren met klei waar veel ijzer in zit. En het meest unieke van de lammergier: zijn dieet bestaat voor 90% uit botten, die hij zo doorslikt. Als de botten te groot zijn dan laat hij ze hoog uit de lucht vallen op een steen. Het duurt ongeveer 7-8 jaar voordat jonge lammergieren dit trucje hebben geleerd. Ik heb zelf één keer twee lammergieren gezien in Georgië, en een keer een jonge vogel op de Veluwe. Die was Europa aan het ontdekken in haar tienerjaren.

Oscar loopt terug naar zijn fiets, en zegt tegen zijn moeder 'Wat was dit leuk zeg!'

Tekst en foto's: **Evelien de Bree**

Met medewerking van **Oscar de Bree** en **Kelvin Klaassen**

Urban Rewilding

Mocht je interesse hebben in de rewilding op het NYMA-terrein, gewoon voor jezelf of voor bijvoorbeeld een bezoekje met school, neem dan contact op met Kelvin via info@natuurmetkelvin.nl. Met je klas de natuur in? Dat kan! Kelvin geeft in samenwerking met ARK Rewilding Nederland en de Bastei gratis educatieve struintochten in de Stadswaard bij Nijmegen. Kijk hier voor meer informatie: <https://www.debastei.nl/nl/plan-je-bezoek/schoolbezoek/op-natuurexpeditie-met-ark>. Kelvin geeft ook zelf vogelexcursies, stadsnatuurwandelingen en groene teamuitjes. Je kunt op zijn website kijken voor meer informatie:

www.natuurmetkelvin.nl

wat is de Klimaatvrijplaats?

De Klimaatvrijplaats van het Humanistisch Verbond is er voor een groep mensen die zich vol inzetten om klimaatverandering tegen te gaan. Zij dreigen uitgeput te raken. De Klimaatvrijplaats is een veilige omgeving waar je ondersteuning krijgt van professionele begeleiders en elkaar. Gezamenlijk ga je op zoek naar manieren om toch hoopvol te blijven, en de balans te vinden tussen je grote zorgen over het klimaat en de verbinding met het hier en nu. Iedere Klimaatvrijplaats bestaat uit een groep van ongeveer 20 deelnemers en er zijn vier bijeenkomsten van een dag. Ik heb er zelf ook aan meegedaan. — *René Koene*

Zie verder: www.humanistischverbond.nl/de-klimaatvrijplaats

Foto: Lotte Dale

Hieronder een interview met Vita, die heeft deelgenomen aan de Klimaatvrijplaats. Ze vertelt hoe de Klimaatvrijplaats voelde als een 'fijn veilig bakken', die haar hielp om meer richting te geven aan haar **activisme**.

Doe ik wel genoeg?

Voorafgaand aan de Klimaatvrijplaats voelde Vita zich ondanks alle inzet voor het klimaat voortdurend tekortschieten. Er is een enorme urgentie voor verandering, maar het lijkt nooit genoeg. Ze had veel vrije tijd en besteedde daarvan een groot deel aan activisme vanuit verschillende rollen. Toch bleef het gevoel bestaan dat ze nooit genoeg deed. De problematiek en urgentie is zó groot (landelijk en globaal), dat er altijd meer activisme nodig is. Daarnaast zijn er andere activisten die nog meer leken te doen. Zij voelde zich daardoor schuldig vanuit een loyaliteitsgevoel wanneer er tijd overbleef voor bijvoorbeeld wandelen of fietsen. De genocide in Palestina versterkte dit gevoel van machteloosheid en urgentie.

Lotte:

“Je zet je in om het leven te beschermen en omdat je het leven mooi vindt. Blijf dat vooral ook voorleven.”

Ruimte om te voelen en te reflecteren

De Klimaatvrijplaats bood een welkome gelegenheid om afstand te nemen van het voortdurende actievoeren en te reflecteren op haar eigen manier van activisme. Ze wilde meer rust vinden in wat ze deed, maar tegelijkertijd ook meer ruimte maken voor emoties. Als ze actievoerde was er weinig tijd of ruimte om stil te staan bij gevoelens van verdriet, boosheid en pijn. Dit werd duidelijk toen ze in contact kwam met Ugandese activisten die hun ervaringen deelden over arrestaties en martelingen van activisten in Uganda vanwege hun verzet tegen de aanleg van de EACOP-oliepijplijn. Dit raakte haar diep.

Verbinden

De bijeenkomsten van de Klimaatvrijplaats waren een veilige omgeving waarin deze emoties wel ruimte kregen. Vita kon zich verbinden met gelijkgestemden die ervaringen deelden, elkaar inspireerden en energie gaven om door te gaan. Onder andere het toelaten van boosheid, verdriet en pijn bleek belangrijk. Door deze gevoelens serieus te nemen, ontdekte ze beter waar haar eigen motivatie en betrokkenheid lagen. De situatie van de Ugandese activisten maakte duidelijk waar ze zich verder voor wilde inzetten: 'Dit is wat ik voel en waar ik van aanga, dus dit is waar ik me meer op wil richten.'

Richting

Daarnaast ontstond meer inzicht in de manier waarop ze het activisme had georganiseerd. Door veel verschillende dingen tegelijk te doen, maar nergens volledig voor te kiezen, ontstond steeds het gevoel tekort te schieten. Dit kostte veel energie. De Klimaatvrijplaats hielp om beter te bepalen waar ze haar beschikbare tijd en energie aan kon besteden. Met behulp van een zogenoemd 'teeltplan' werd gekeken naar wat nodig is om op te laden en welke valkuilen en obstakels daarbij een rol spelen. Hierdoor werd het mogelijk om activisme op een meer gebalanceerde manier onderdeel van het dagelijks leven te laten zijn.

Veilig

De combinatie van de veilige groep, de trainers en verschillende werkvormen, zoals rituelen, visualisaties, wandelingen en momenten van reflectie, vormde voor Vita een waardevol *anker*. Het gaf haar meer rust, richting en houvast. Ze ziet de Klimaatvrijplaats daarom als een zeer waardevolle ervaring en wenst deze toe aan andere activisten die zich overweldigd voelen door de hoeveelheid ellende, niet weten wanneer hun inzet genoeg is of behoefte hebben aan contact met gelijkgestemden.

Lotte Huijting, trainer van de Klimaatvrijplaats, ziet vaak deelnemers die dingen zeggen als 'ik kan niet meer van een wandeling genieten. Ik erger me alleen maar aan het zwerfafval' of 'het is lastig om te genieten van de bloesem in het voorjaar, want de bloesem is veel vroeger dan een tiental jaren geleden'. In de dagen maken we ruimte voor rouw, verdriet, woede, wanhoop. Dat maakt het daarna ook weer wat makkelijker om te kunnen genieten.

het rapunzeldijkje in Dukenburg is reuzenberenklauw vrij!

In 2020 ben ik betrokken geraakt bij de strijd tegen de reuzenberenklauw. Geerten de Jong vroeg mij om een keer mee te helpen bij een bijzonder dijkje in Dukenburg. Er stonden enorme reuzenberenklauwen op een mij onbekend talud midden in Dukenburg naast de Van Apelterenweg.

Boven het talud prachtige eikenbomen en op het talud een bijzondere plantenwereld, die ten onder dreigde te gaan aan de enorme bladeren van de reuzenberenklauw.

Vanaf 2022 heb ik het rapunzeldijkje onder mijn hoede genomen samen met Jonathan Moerman. Inclusief het talud ertegenover, waar inmiddels ook grote exemplaren stonden.

In het uitstekende artikel van Toon Snelder over de reuzenberenklauw in de Bladmoes van mei 2026 staat vermeld dat het aantal planten na een eerste keer uitsteken vaak toeneemt. Maar bij het rapunzeldijkje en de berm tegenover was dit niet zo.

	Rapunzeldijkje	Berm tegenover
2022	110	400
2023	30	150
2024	10	11
2025	10	5
2026	geen	geen

Dit snelle succes heeft mij gemotiveerd om verder actief te worden bij Wiedewiedeweg en ook een maailocatie van de gemeente, samen met Jonathan, aan te pakken. Dit was een oever van een vijver in Lankforst.

In 2025 daar 500 exemplaren uitgestoken en in 2026 nog maar 62!

Het lijkt er op dat je bij kleinere locaties bij uitsteken snel resultaat hebt, maar bij grotere (oudere) locaties ligt het anders. Overmoedig geworden ben ik samen met Teun aan de slag gegaan in de Stadswaard, daarover een volgende keer meer.

Nog even over het rapunzeldijkje

Al in april is er sprake van een prachtige helling met speenkruid en veel bosanemoon. Daarna komen viooltjes, zenegroen, grootbloemig muur, pinksterbloemen en vervolgens de zwartblauwe rapunzels. Deze hebben een prachtige bloeiwijze en staan vanwege hun zeldzaamheid op de Rode lijst.

In mei 2022 was ik er aan het werk toen er tegelijkertijd mensen van Floron de rapunzels aan het inventariseren waren. Ze kwamen op meer dan 1000 exemplaren en spraken van mogelijk de beste vindplaats in Nederland?!

In 2024 heeft er een artikel gestaan in *Nature Today*. Met als tekst:

Een interessant geval is de relictpopulatie in de Nijmeegse wijk Dukenburg. In 1904 meldde Jan Willem Christiaan Goedhart de aanwezigheid van zwartblauwe rapunzel langs een onverhard weggetje door het bosgebied de Duckenburg. Dat bosgebied is in de jaren dertig gekapt, waarna er tot de jaren zeventig graslanden gelegen hebben, totdat er een nieuwbouwwijk werd gebouwd in het kader van de stadsuitbreiding. Maar op het talud van een watergang onder wat oude eiken heeft de plant al die jaren standgehouden.

Deze relictpopulatie was er niet meer geweest zonder het werk van Wiedewiedeweg!

Voor wie wil kan er volgend jaar (in mei) een excursie georganiseerd worden naar het rapunzeldijkje!

Pieter Thissen

P.S. Van belangstellenden wordt wel verwacht om een keer mee te draaien met het uitsteken...

De mol leidt een ondergronds leven. Mollen leven in hun zelf gegraven gangen. Ze komen maar heel af en toe boven de grond. De kans dat je een mol ziet is dus erg klein. Ze eten vooral regenwormen en kunnen erg goed horen. Maar ze zijn niet blind. En wat moet je doen tegen molshopen? Ermee leren leven of het zand van de zandhopen gewoon verspreiden?

Fluwelen vacht

Een mol is zwart en heeft een heerlijk zachte vacht. Een mol kan dankzij de willekeurige plaatsing (kriskras) van de haren van de vacht, even gemakkelijk voor- als achterwaarts door de gangen bewegen. Verstopt in deze vacht zitten ook zijn oren, die uitstekend ontwikkeld zijn. Behalve de vacht zijn voor de mol ook kenmerkend de tot grote *graafhanden* omgevormde voorpoten, met elk vijf vingers met puntige nagels en ook nog een duimpje. Daarmee graaft het dier de ondergrondse gangen. De ogen van de mol zijn zo klein als speldenknopjes. Het belangrijkste zintuig is de spitse roze snuit met gevoelige snorharen en tastzenuwen. Daarmee, en met zijn kleine staartje dat altijd omhoog wijst, vindt de mol de weg door zijn gangenstelsel.

Gangen

Een mol is een echte gangengraver. Hij graaft zowel oppervlakkige gangen, de zogenoemde jaaggangen of mollenritten, als dieper gelegen gangen. In het voorjaar graaft het vrouwtje diep in de grond een centrale ruimte met verschillende gangen. De gangen zijn ongeveer 5 cm breed en kunnen tot wel 200 meter lang zijn. De overtollige grond wordt door de achterpoten naar achteren en naar boven gewerkt, waardoor aan de oppervlakte de *molshopen* ontstaan. De uitgangen gebruikt de mol onder andere om van het aardoppervlak nestmateriaal te verzamelen om de centrale ruimte mee te bekleden: bladeren, gras, mos, papier en ander zacht materiaal.

Verlamde regenwormen

Mollen eten vooral regenwormen, per jaar ongeveer 36 kg. Vindt hij er één, dan eet hij die niet altijd meteen op. Door een beet in de kop kan hij de worm verlammen. De verlamde wormen slaat de mol op in de tunnel en bewaart hij voor later. De mol is een echte spaarder: er zijn voorraadkamers met meer dan 1.000 regenwormen gevonden. Voordat ze de wormen echt eten, knijpen ze met hun klauwen eerst de aarde en darminhoud uit het wormenlijfje. Behalve regenwormen eet de mol bijna alle andere dieren die hij in zijn gangen aantreft. Engerlingen, maden en andere insectenlarven, duizend- en miljoenpoten, naaktslakken en andere weekdieren.

Molshopen

Je ziet molshopen het meest in de paartijd, tussen **februari en april, wanneer mannetjes** gangenstelsels graven om een partner te zoeken, en in **juli en augustus**, wanneer jonge mollen het nest verlaten en een eigen territorium zoeken. Als je googelt op mol dan vind je als voornaamste treffers nieuws van *Wie is de mol* en manieren om mollen te bestrijden. Terwijl de mol een heel nuttig dier is, het is een echte insecteneter.

Veel mensen houden niet van mollen om hun molshopen. Je kunt het zo gek niet bedenken of het middel werd al tegen de mol ingezet: strychnine, zwavelrookbommen, calciumcarbid, *de molblaster*. Buiten alle proporties, duur en weinig efficiënt. De periode waarin hopen gemaakt worden, is kort. Als je kort na het opwerpen van de molshoop de aarde gewoon verspreidt in het gras er omheen, dan ontstaat er geen kale plek in het gras en zie je er na de eerste regenbui nog maar weinig van.

René Koene

Foto's Rudmer Zwerver

*Over alle activiteiten vindt u uitgebreid informatie op
Kijk voor het excursieprogramma van de KNNV-Nijmegen op
Alles over Groei en Bloei afdeling Rijk van Nijmegen*

*www.ivnnijmegen.nl
www.knnv.nl/afdeling-nijmegen
www.nijmegen.groei.nl*

